

These intermediate results let introduce clarity into the notion «marginal syndrome»: the break of some habitual sociocultural relations; sociocultural «isolation» (the life on the edge of cultures): pluralism of ethno cultural self-consciousness; the preference of deviant forms of sociocultural adaptation; overstepping the limits of one's own discourse; the receptivity to innovations.

Thus, the marginality factor (in the line of other significant factors: economic, political, technological, etc.) stipulates the progressive-acting alteration of self-consciousness; from self-consciousness inherent in tribes, through self-consciousness that is characteristic for peoples and nations, to planetar self-consciousness which is a self-consciousness of mankind. The deepening of European self-consciousness is just a moment in the context of all-world history. At the current investigation this idea is the main one.

Literature:

1. Park R.E. Human migration and the marginal man // American Journal of Sociology. – Chicago, 1928. – Vol. 33, № 6. – P. 881-893.
2. Samaddara R. The Marginal Nation: Transborger Migration from Bangladesh to West Bengal. Gebundene Ausgabe. – 1999.
3. Kastells M. Information age: economics, society and culture: Translation from English under scientific publishing O.E.Shkaratan. – M.: SU HSE, 2000. – 608p.

*Кулагіна Ганна – канд. філос. н.
(Київ, ІФ НАНУ)*

РЕЛІГІЙНА СВОБОДА ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ІДЕНТИЧНОСТІ

Релігійна свобода завжди представлена свободою вибору релігії, свободою реалізації релігійного культу і виявляється через два свої аспекти. Перший з них стосується особистості, проблем її самовизначення, самореалізації у смислому полі певної релігії і розкривається через поняття «свобода віросповідання». Другий стосується соціальних, правових можливостей функціонування церкви, релігійних об'єднань, спільнот віруючих і окреслюється поняттям «свобода церкви». Свобода церкви як різновид релігійної свободи має своїми структурними компонентами свободу створення релігійних об'єднань, груп, свободу церковних організацій і управління, свободу господарчої, фінансової діяльності і передбачає повну рівність у правовому відношенні всіх релігійних спільнот.

Можна казати про трансформацію структури ідентичності за сучасних умов релігійного життя. Відбувається зміна ієрархії рівнів у структурі соціальної ідентичності, а саме – підвищується значущість групових ідентичностей (у т.ч. – релігійної й етнічної) порівняно з особистісною. Це знаходить відображення також у тому, що членство у релігійній групі інколи постає важливою категорією етнічної ідентичності.

Падінню потенціалу “Я” сприяє аномія, непевність, хаос у суспільстві. Велика кількість слабких і непевнених у собі “Я” починають шукати сильне “ми”. Це обумовлено тим, що у кризових суспільних періодах у пошуках стабільності особистість бажає точніше визначити соціальні і психологічні критерії свого існування. Вона виходить за межі свого “Я” завдяки ототожненню себе з певною спільнотою або групою. Завдяки розширенню індивідуальних меж у новій ідентичності особистість очікує заспокоєння і стабільності. У випадку, коли суспільство виявляється безсилим, впевненості людині надає національна (етнічна) або релігійна група. Остання може використовувати національну ідею у своїй ідеології.

Спробуємо порівняти механізми формування та функціонування релігійності та етнічної ідентичностей, пов'язавши їх з поняттям самосвідомість. Під самосвідомістю будемо розуміти здатність безпосередньо самовідображати себе, рефлексувати над своїми можливостями⁴. Самосвідомість є важливим фактором становлення особистості, її розвитку, самовдосконалення. Це складна інтегративна властивість психічної діяльності людини, що забезпечує усвідомлення своїх схильностей, вибір діяльності, формування індивідуального стилю життя, наближення до своєї сутності. Об'єктом самосвідомості виступає власне особистість у її життєвому світі – така, що одночасно пізнає, оцінює і яку пізнають, оцінюють інші. Структуру самосвідомості складають самопізнання, емоційно-ціннісне ставлення до себе і дієво-вольова сфера як саморегуляція. Центральним у структурі самосвідомості постає самооцінка.

Релігійність також розглядають як ціннісно-життєву орієнтацію, суб'єктивну якість свідомості індивіда, його внутрішню здатність до реалізації релігійних установок.

Визначаючи етнічну самосвідомість, або етнічність, наголошують на таких її компонентах, як: усвідомлення приналежності до свого народу, усвідомлення інтересів свого народу, уявлень про його культуру, мову, територію. Останній компонент присутній практично у всіх дефініціях етнічної самосвідомості. Значна частина етносоціальних уявлень, що поділяють члени певної етнічної групи – це результат осмислення спільної історії, культури, традицій, місцепоходження і державності. Етносоціальні уявлення відображають сукупність думок, переконань, вірувань, ідей, виявляються у міфах, легендах, історичних оповіданнях, а також у побутових формах мислення. Спільне знання об'єднує членів групи.

Важливим репрезентантом етносоціальних знань постає релігія. Релігійні уявлення разом з етнічними відносять до типу групових (колективних) уявлень. Від індивідуальних вони відрізняються універсальністю, стійкістю, спадковістю і примусовим характером впливу на індивіда. Можна стверджувати, що внаслідок вивчення релігійних уявлень психологія релігії перетворюється на антропологію релігійної куль-

тури. При цьому дослідникові відкривається широка перспектива вивчення етноконфесійності певного народу в результаті виконання релігією етноформуючої функції як однієї із своїх суспільних функцій.

Лантух А.П. – к. ф. н.,

Мирошниченко М.С.

(Харків, Харківський медун-т)

РЕЛІГІЙНИЙ МОДЕРНІЗМ У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ СУЧАСНОСТІ

Релігійний модернізм – це процес пристосування релігії до сучасних умов. Особливо інтенсивно модернізм здійснюється в галузі богословських вчень (теологічний модернізм). Модерністські налаштовані релігійні кола вважають, що традиційна віра вже себе зжила. Сформовані уявлення про Бога як про диво творця і рятівника вже не задовольняє сучасну свідомість, що орієнтується на науку і гуманізм. З названої обставини випливає прагнення орієнтувати релігію і теологію на актуальні питання сучасності, використовувати науку і загально-гуманістичні цінності в інтересах теології, вивести останню на нові рубежі. Прихильники модернізму виступають за активний діалог і співробітництво релігії і науки, релігії зі світською культурою, релігійними організаціями з нерелігійними в галузі рішення глобальних проблем цивілізації.

Ще в недалекому минулому відомий католицький теолог П.Тейяр де Шарден висловив думку про необхідність «перекладу на мову нашого часу» традиційного християнства як «християнства Хрещення, Хреста й Євхаристії». Висунута ним програма створення нового богослов'я ґрунтувалася на синтезі основних християнських ідей з ідеями гуманізму й еволюціонізму. Активне прагнення до відновлення релігійних принципів з опором на науку і сучасний гуманізм простежується в середовищі богословів різних конфесій - християнських, мусульманських і ін.

Вищою формою прояву релігійного модернізму є «*постмодернізм*». Постмодернізм у релігії знайшов своє вираження в сектах, котрі виникли на основі радянського і пострадянського «компосту». Звертання до сект пов'язано з кризою традиційних релігійних течій. В умовах останнього, секти нібито пропагують новий рівень знань. Звідси унікальність їх полягає в тім, що з'явилися вони в урбанізованому соціальному просторі з високорозвиненою інфраструктурою культурного й освітнього порядку. Звідси соціальний склад цих неосект характеризується високим освітнім рівнем. Це в основному фахівці вищої і середньої ланки, тобто еліта нашого суспільства, яких перебудовчі процеси виштовхнули зі звичних норм їхнього буття, і які намагаються за допомогою їх вирішити багато своїх проблем. Тому для них характерна активна професійна орієнтація. Вони намагаються релігійно осмислити і «освятити» діяльність людини